

D Ü Ş Ü N C E

YUSUF İZZET

köklerden
geleceğe

Ocak

2 0 2 2

23.
Sayı

MET ÇUNATIKO YUSUF İZZET
KAFKAS TARİHİ

MET ÇUNATIKO YUSUF İZZET PAŞA
KAFKAS TARİHİ-II
(KALARIM-BULDUKLARIM)

Yusuf İzzet Paşa

Yusuf İzzet Paşa (D. 1876- Ö. 1922)

Goneş'ey Janbek

Çunatuko Yusuf İzzet Paşa, 19. Yüzyılın ikinci yarısında vuku bulan Büyük Çerkes Sürgünüyle (bilhassa Çerkesya'nın işgal edildiği 1864 yılı baz alınır) Osmanlı topraklarına sürülenler arasında yer alan "Met" ailesindendir. Paşa'nın ailesi Çerkesya'nın Şapsığ bölgesinden gelmiştir. Resmi kayıtlarda doğum yeri Yozgat olarak geçmektedir.

Yusuf İzzet, babası İbrahim'i küçük yaşta kaybedip yetim kaldığı için ilk ve orta öğretimini Darüşşafaka'da görmüş, akabinde Harp Okulundan teğmen ve daha sonra Harp Akademisinden kurmay yüzbaşı olarak mezun olmuştur. Mezuniyetinden sonra Osmanlı ve Türk ordularında çeşitli askeri görevlerde bulunmuş olup askeri kariyerinde yükseldiği en yüksek rütbe miralay (tuğgeneral) rütbesi olmuştur.

Paşa, Osmanlı Çerkesleri tarafından 1908'de kurulan Çerkes İttihat ve Teavün Cemiyeti'nin kurucularındandır. Ayrıca bu cemiyetin bir kolu olan Çerkes Kadınları Teavün Cemiyeti'nin kurulmasında ve Çerkes Numune Mektebi'nin hayatta kalmasında rol oynamıştır. Tarih ve lisan ile ilgili ilgilene Yusuf İzzet, İttihat ve Teavün Cemiyeti'nin Çerkes alfabesi oluşturma sürecinde komisyona başkanlık etmiş ve cemiyetin tarih komisyonunda üyelik yapmıştır. Araştırmaları doğrultusunda kaleme almış olduğu "Kafkas Tarihi" adlı iki ciltlik eseri, dönemi için alanında önemli bir tarih kitabıdır.

Yusuf İzzet; Trablusgarp (1911-12) Savaşı, Balkan (1912-13) Savaşı ve takip eden muharebelerde gösterdiği başarılar sebebiyle önce albaylığa daha sonra miralivalığa yükseltilmiştir. Paşa I. Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesinde 10. Kolordu Komutanlığı, 1. Kafkas Kolordu Komutanlığı ve 14. Kolordu Komutanlığı vazifelerinde Ruslara karşı savaşmıştır. Daha sonra, Harbiye Nazırı Enver Paşa önderliğinde kurulan Kafkas İslam Ordusunun Kuzey Kafkasya'yı özgürleştirmek için giriştiği harekatta yer almıştır. 11 Mayıs 1918'de Kuzey Kafkas Cumhuriyeti kurulmuş ve Osmanlı tarafından tanınmıştır. İki devlet arasında aynı yılın haziranında imzalanan dostluk ve yardım anlaşması uyarınca oluşturulan "Kuzey Kafkas Ordusu" başkomutanlığına Yusuf İzzet Paşa getirilerek Kafkasya'ya gönderilmiştir. Ancak Mondros Mütakeresinin ardından diğer subaylar gibi Kasım 1918'de Anadolu'ya gelmek zorunda kalmıştır. İstanbul'a geldikten sonra yeniden Bandırma 14. Kolordu Komutanlığı vazifesine devam etmiştir. Yunan işgaline karşı vurulan ilk darbelerden biri olan Bergama Baskınını gerçekleştirmiştir. 1919 yılında kendisi gibi Çerkes İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kurucularından olan, Quaze Dergisinde (1911-1914) yazıları neşredilen, Diyanet Dergisinin (1920) başmuharriri ve ilk Çerkes kadın yazarlardan olan Hunce Hayriye Melek Hunç ile evlenmiştir. Aynı yıl, Anadolu'da yayılan Yunan işgallerine karşı 10 Haziran tarihinde İngiliz mümessilleri vasıtasıyla İzmir ve havalisi Yunan İşgal Kuvvetleri Komutanlığına nota vererek işgali protesto ve kolordu bölgesindeki mevkihlerin tahliyesini istemiştir. Fakat I. Dünya Savaşı sonrası düşman işgaline karşı 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Paşa'nın başlattığı hareket ile İstanbul-Ankara ilişkileri açısından fikir ayrılıklarına sahipti. Mustafa Kemal, İstanbul hükümeti ile haberleşmeye son verilmesi ve Saray'ın emirlerine kesinlikle uyulmaması hususunda ilgili makamlara bildiride bulunmuştur. Ancak Yusuf İzzet, İstanbul ile irtibatın kesilmemesi gerektiğini düşünmekte olup ateşkes şartlarına uymak kararında beyan etmiştir. Mustafa Kemal, Yusuf İzzet'i hareketine katabilmek için rica ve uyarı telgrafları yollamış ancak sonuçsuz kalmıştır. Daha sonra Mustafa Kemal 7 Haziran 1920'de bir telgraf daha yayınlamış ve Paşa'nın gerekirse zorla Ankara'ya gönderilmesini istemiştir. Nihayet Paşa daveti kabul edip Ankara'ya gitmeye razı olmuştur. Böylece M. Kemal Paşa'nın ısrarlı çabası sonuç vermiş ve Yusuf İzzet gibi Anadolu'daki kuvvetlerin başında duran en önemli komutanlardan biri harekete dahil edilip büyük bir güç kazanılmıştır. Kurtuluş Savaşında önce 23 Temmuz 1921'de Batı cephesinde İhtiyat Grup, daha sonra ileri hatlardaki 3. Grup Komutanlığına getirilmiştir. Ayrıca 23 Eylül 1921 ve 14 Nisan 1922 tarihleri arasında TBMM'de (Gazi Meclis'te) Bolu milletvekilliği vazifesinde bulunmuştur. Bu vazife sırasında asker-milletvekili olarak Sakarya Meydan Muharebesinde de 3. Grup komutanı olarak bilfiil savaşmıştır. Ancak istiklali görmek nasip olmamış ve 14 Nisan 1922'de Ankara'da vefat etmiştir.

Son olarak, Yusuf İzzet Paşa'nın M. Kemal Paşa Hareketine karşı farklı zamanlarda ve farklı sebeplerle isyan etmiş, fakat kendisi gibi Çerkes olan iki isimle, yani Anzavur Ahmet ve Ethem Bey ile olan ilişkisine kısaca değinelim. Yusuf İzzet, Mustafa Kemal Hareketine katılmadan önce vuku bulan Anzavur Ahmet isyanına karşı kayıtsız kalmıştır. Bu da yukarıda bahsettiğimiz, Mustafa Kemal Paşa ile olan fikir ihtilaflarından biridir. Yusuf İzzet Paşa, Milli Mücadele Hareketinde düzenli orduya geçiş sürecinde vuku bulan Çerkes Ethem İsyanında ise, kardeşi Reşit Bey vasıtasıyla Ethem Bey ile görüşmüş ve Kuvay-ı Seyyare'nin devrini tamamladığını ve ordunun nizami kuvvetler haline getirilmesi gerektiğini belirtmiş ve "Sakin bu görüşmemizi bana kimsenin dikte ettiğini sanma. Ben senin ahlak ve yürekliliğine çok değer verdiğim için hoş olmayan olayların meydana gelmesini önlemeye çalışıyorum. Kuvay-ı Seyyare iç ayaklanmalar ve cephedeki ufak tefek çarpışmalar sürdüğü sürece elverişli ve gereklidir. Ne var ki sağlam cephe hatları kurulunca iş değişir." diyerek Ethem Bey'i iyi niyetle uyarmıştır. Fakat uyarılar sonuç vermemiştir.

Kaynakça

Aksoy, Zeynep, "Çerkes İttihat ve Teavün Cemiyeti (1908-1923) - I", 20.01.2022 tarihinde <http://www.gusips.net/analysis/mkl/5526-cerkes-ittihat-ve-teavun-cemiyeti-1908-1923-i.html> adresinden ulaşılmıştır.

Erşan, Mesut, "I. Dönem Bolu Milletvekili Mirliva Yusuf İzzet Paşa", Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18. Sayı (2009).

Yüceer, Nasir, "Yusuf İzzet Met", 19.01.2022 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/yusuf-izzet-met-1876-1922/> adresinden ulaşılmıştır.

Anonim Yazar, "Met Yusuf İzzet Paşa", 20.01.2022 tarihinde <https://kuzeykafkasyacumhuriyeti.org/biyografi/met-cunatuko-yusuf-izzet.html> adresinden ulaşılmıştır.

Duvarlar ve Çocuklar

Blenemih Zeynep

Kapıdan kafasını uzatmış sınıfa bakarken “Elinize sağlık usta, çok güzel oldu. Kokusu yarına geçer değil mi?” diye merakla sordu. Usta ellerini iki yana açıp “Maalesef hoca hanım. Dün yapabilseydik 2 gün havalandırmayla geçerdi ama...” dedi. Üzüntüyle, “Tüh! Yarın ders yapamayacağız o zaman. Keşke size bıraksaydım bu işi. Gittim yanlış boya aldım.” deyip elindeki poşeti masaya koydu. “Geç olsun, güç olmasın. Gecikmeli de olsa hallettik çok şükür.” dedi usta malzemelerini toplarken.

İçinden, “Geç de güç de oldu valla. Boşuna uğraştım boya değiştireceğim diye.” geçirirken ustaya sadece gülümsedi ve eliyle masayı işaret ederek “Buyurun lütfen.” dedi. Usta ellerini yıkamaya gittiğinde sınıfa girdi ve boyanan duvarı incelemeye başladı. “Daha 2 ay olmuştu boyatalı. Çocuk hiç acımadı.” diye söyleniyordu. Dediklerini duyan usta, “Bir kişiden mi bahsediyorsunuz? Duvarı o hale tek çocuk mu getirdi?” dedi masaya oturmuş ayrıranı açarken. “Şaşırdınız değil mi? Ben de görünce hayret ettim. 5 dakika işe dalmışım, kafamı kaldırdığımda bembeyaz duvar o haldeydi. Kaç yıllık öğretmenim hiç böyle bir şey yaşamamıştım.” dedi, duvara hala öğrencisinin çizdiği haldeymiş gibi bakarken. Usta, “Her çocuk bir olmuyor hoca hanım. Kızdınız mı çok?” diyerek dönerden bir ısırık aldı. “Biraz kızdım. Ama kırmızı kalpler benim içinmiş; duyunca yumuşadım. Bir tane yapsa yeterdi, tüm duvarı doldurmasına gerek yoktu aslında.” dedi buruk bir gülümsemeyle.

“Güzel ama zor meslek... Bizimkine benziyor aslında.” diyen usta, elindeki domatesi ağzına attı. “Nasıl yani?” dedi kaşlarını kaldırıp. “Kaportacı-doktor hikâyesine dönmesin tabii ama duvarlar da çocuklar gibi farklı farklı, uygun boya sürmezseniz tutmaz. İç cephe mi, dış cephe mi; yağlı mı, plastik mi? Sonra renk... Odanın ışığına, niteliğine göre seçmeniz lazım. Aydınlık mı, karanlık mı; çocuk odası mı, iş yeri mi? Her şeyin uygun olduğunu düşünseniz bile boyadıktan sonra beklediğiniz gibi olmayabilir, değiştirmek zorunda kalabilirsiniz? Siz kendi zevkinize göre boyadığınızı düşünseniz bile her duvar kendi boyasını kendisi seçer aslında. Biz duvarların dilinden anlamak zorundayız, siz de çocukların.” dedi usta.

“Ne güzel konuştunuz, haklısınız. Duvarların dilinden anlamazsanız gidip benim gibi yağlı boya alırsınız işte sınıf duvarına.” dedi gülerek. “Esağfurullah. Benziyor dedim diye yanlış anlamayın. Duvar çeşitleri, insanlar yanında ne ki? Duvar ne olursa olsun duvardır, insan hep insan kalmaz ama boyasını sürekli değiştirmek gerekebilir. Hatta bazıları hiç boya tutmaz; Allah onlardan korusun.” dedi tebessüm ederek. “Amin, ne güzel metafor!” dedi. “Af buyur; ne for?” dedi usta dönerin kâğıdını, bitirdiği ayrıranın kutusuna tıktırırken. “Güzel benzetme yani.” diyerek gülümserken masadaki çöpleri aldı, “Afiyet olsun. Emeğinize sağlık tekrar.” diye de ekledi. Usta, “Eyvallah hoca hanım. Kesenize bereket, Allahısmarladık.” dedi çıkarken.

Çocuğa hiç kızmasaydım keşke diyerek bir kez daha kızdı kendine. Ustanın söylediklerini geçirdi zihninden, bir kez daha kızdı. Etkinliklerde kullanmak üzere çocuklara aldığı büyük, şeffaf muşamba geldi aklına. Dolapların birinde buldu. Renkli bantlarla boş bir duvara yapıştırdı kenarlarından. Yanına da renkli tahta kalemleri koydu; her çocuk için bir kalp çizdi muşambanın üstüne kırmızı olanıyla. Oturup ajandasının o güne ayrılmış sayfasını açıp şöyle yazdı:

“Süratle attığınız adımlar;
Nefesimdeki düzensizliği,
Kalbimdeki ritim bozukluğunu,
Ayak bileklerimdeki sızıyı fark etmediğinizi bu kadar belli etmese keşke.
Zihninizin her sokağına girmeye uygun bir ayakkabım da,
Dilinizden dökülenleri toplayıp çimlendirebilmem için kocaman bir saksım da,
Elinizden gelenleri buyur edebileceğim genişlikte bir salonum da,
Düşüşlerinizi ve düşünüşlerinizi yumuşatacak bir yastığım da olmuyor bazen.
Bakış açılarınızı ölçmeye yetmiyor cetvelimin açıları,
Tırmandığınız başarılar sığmıyor merdivenimin basamaklarına,
Hayallerinizi sakladığınız sandıkları açamıyor anahtarlarım.
Hayretlerinize açıklama getiremiyorum, aksine götürüyorum ki erkenden anlayın buna çoğu zaman vaktiniz olmayacağını/-yetmeyeceğini.
Kaybolmayın diye belinize bağladığım ip değil bağlanmak için ihtiyacınız olan, biliyorum.
Size bu kadar yakinken dokunabilecek kadar uzun bir kolum olmadığı için
Üzgünüm ve af diliyorum.
Siz hızlısınız, ben yetişemiyorum.
Siz zekisiniz, ben anlayamıyorum.
Siz yeteneklisiniz, ben keşfedemiyorum.
Siz seviyorsunuz, ben hissedemiyorum.
Olayların iç yüzünü göstermeye; sizi şimdiden acıya, ekşiye alıştırmaya çalışıyorum.
Buna tahammülünüz yok çünkü siz her şeyin ambalajını ve çikolatalısını seviyorsunuz.”

Meşe Ağacının Altında

Waza Abdulkadir

Bir ay kadar önce duyurulmuştu bugün yapılacak Xacə (Hase-Meclis). Halk akın akın ormanlık alana geliyordu. Konu ilgi çekiciydi. Bölgedeki tüm köylerden temsilciler gelmişti. Jabağı'da yerini almıştı mecliste; Pşılar ve Werqlar ile yan yanaydı. Seçkin Thamadeler arasındaydı. Kimileri onu "Zamanın En Büyük Thamadesi" olarak adlandırıyordu. Bir yıl önce sarf ettiği "Bir âdet olarak Pşıların elbiselerini arkasından tutarak bir kuyruk gibi peşlerinden yürümeyi tabiri caizse sürünmeyi ne zaman bırakacaksınız? Şahsiyetinizi kaybedip başkasının kuyruğu haline gelmeniz size ağır gelmiyor mu?" cümleleri hala kulaklarda yankılanıyordu. Sözü yerini bulmuştu. Dilden dile dolaşan konuşması, birkaç yıl içerisinde bu adeti çürütmüştü. Artık kimse Pşılara kuyruk olmuyordu. Ancak geçen sürede sözlerinin etkisi maksadını aştı. Birçok âdet, örf terk edilmeye başlandı. Ortada hiçbir düzenin kalmayacağını fark eden Thamadeler, yeni bir Xacə düzenlemeye karar verdi. Konu önerisi Jabağı'dan geldi: "Kültürü Anlamak ve Aktarmak". Meclisin Thamadesi her zamanki gibi Hacı Mırza'ydı. Onun yönetiminden herkes memnun kalırdı. XBYƏXBÝ(Hoh-dua) yaparak meclisi açtı. "Toplum içerisinde sahiplendiğimiz roller hayatı basitleştirir ve kararları netleştirir." diyerek hitabına başladı. "Bazı işlerin ritüel halini alması, ne yapacağımızı her an düşünmemizden, muhatabımıza karşı doğru davranışı bulmaya çalışmamızdan çok daha iyidir." diyerek konuşmasını sürdürdü. Fikirleriyle kendisini ispatlamış, halk arasında değer gören herkese sırayla söz hakkı verdi. Konuşmasını uzatan kişinin sözünü kesip uyarmaktan da çekinmedi. Bunları yaparken fikirlerin halk tarafından ne kadar onaylandığını da anlamaya çalışıyordu.

Toplantı 5 gün sürdü. Karşıt fikirler sarf edildi. Kazaniko Jabağı bu sefer konuşmasını en son yapmak istemişti. Söz sırası artık ondaydı. Ayağa kalkıp herkesi selamladıktan sonra "Gidişat onu gösteriyor ki birçok kimse tüm âdetlerimizi baştan yazalım diye düşünmeye başlamış. Daha önce ben "Âdetlerimiz arasından sırtımıza yük olanlardan kurtulalım, âdetleri âyet haline getirmeyelim, yerlerine yenilerini getirmekten çekinmeyelim." demiştim. Ancak tüm gelenekten vazgeçmek ırkını reddetmek gibidir." dedi. Uzun süre bir cevap bekliyor gibi sessizce insanlara baktı. Gözler fal taşı gibi açıktı ancak kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. "Ben geleneği sorgulayalım derken, gelenekten sapalım demedim. Geleneği sorgulamak, yenileşerek geleneği aşmaktır. Eğer bugün yaşamı, düşünceyi durağanlaştırırsak, bu, biz yarın var olmak istemiyoruz demektir. Sözlerimi şu cümleler ile sonlandırmak istiyorum: Yenilik gereklidir. Ancak yenilik kadim olanın üzerine ekleniyorsa yeniliktir. Yenilik, köklü bir ağacın kurumuş dalını aşılamaştır."

...

Büyüklerin, fikirlerine ve hitabetine hayran olduğu kadar çocuklar da Jabağı'nın hocalığına hayrandı. Civar köylerdeki de dahil tüm çocuklar sabah erkenden derenin kenarında toplanmış heyecan ile dersin başlamasını bekliyorlardı. Jabağı, kalpağının etrafını sarık ile sarmış bir şekilde öğrencilerin ortasına geldi. Çocuklar, etrafına halka olacak şekilde oturdular. Kazaniko Jabağı dersine "Utanmadıktan sonra dilediğini yap sözü, insanların ilk peygamberden itibaren işittiği sözlerdendir." diyerek başladı.

Aylardan Kasım, bir akşamüzeri dersten çıkmış eve ilerliyordum. Biraz deniz havası almak için sahil yoluna saptım. Güneşin batmasına bir saat kadar vardı. Sağımda sahil yolunca devam eden ihtişamlı çınar ağaçları boy gösteriyordu. Onların birkaç metre sağında yeşillik alan bitiyor, sislerin altında hapsolmuş gibi bekleyen sarp dağlara karşı şehir devam ediyordu. Solumda ise uçsuz bucaksız deniz görünüyordu. Poyraz esiyordu, bu mevsimde Karadeniz genelde soğuktu zaten. Kaşe kabanımın yakalarını diktim, ellerimi yan ceplerime soktum, kollarımı kendime yaklaştırarak iyice büzüştüm ve çınar yapraklarını savurarak yürümeye devam ettim. Ayaklarım yaprakların arasında kayboluyor, adım attıkça nemli yapraklardan ayağıma yapışan su damlaları çizmelerimin üzerinden süzülerek kendini yere bırakıyordu.

İskelede elli metre kadar kalmıştı. Az ileride yaprakları dökülmüş bir çınarın altında fazla ıslanmamış bir bank gözüme ilişti. Adımlarımı biraz hızlandırarak çabucak banka ulaştım. Koluma astığım siyah deri çantamı açtım, içini biraz karıştırdıktan sonra bir mendil çıkardım ve bankı güzelce kuruladım. Mendili hemen yanımda duran çöp kutusuna attım, tekrar bankın yanına geldim, ellerimi çırpıttım ve oturdum. Bank biraz soğuktu, yavaşça oturmama rağmen içim ürpermisti. Çantamı tekrar açtım, kalın örgülü olduğu için bulmakta çok zorlanmadan kırmızı şapkamı çıkardım ve uzun saçlarımı da toplayıp içine alacak şekilde başıma geçirdim. Ciğerlerimi tamamen doldurarak derin bir nefes çektim ve denizi izlemeye koyuldum.

Poyraz, kayalara şiddetle çarpan dalgaları hem köpük haline getiriyor hem de havaya fışkırtıyor, tuz taneli damlacıkları ağzıma kadar getiriyordu. Gökyüzü parçalı bulutluydu. Bulutların arasından denize süzülen ışık hüzmeleri çılgın dalgaları aydınlatırken suya girip çıkan martılara da yardımcı oluyordu. Açıkta birkaç yük gemisi görünüyordu, çıkardıkları dumanlar yukarıdaki sise karışıp kayboluyordu. Önümde denizin uğultusu, arkamda ise şehrin gürültüsü vardı. Ufuk alabildiğine açıktı, yalnız sisten dolayı birkaç kilometre sonra deniz ve gökyüzü birbirine karışıyor, sisin arasında yok olup gidiyordu.

İçimi yiyip bitiren, kafamı kurcalayıp duran düşüncelere kapılmışım yine. Üç çocuklu bir ailenin en küçük çocuğuydum. İki ablam vardı; ikisi de evlenmiş, meslek sahibi olmuş, düzenlerini kurup gitmişlerdi. Ben ise okulu bitirdikten sonra bir iki yıl beklemiş, atanamayınca da özel bir kurumda öğretmenlik yapmaya başlamıştım. Yirmi sekiz yaşındaydım, ailemden uzakta birkaç yıldır burada yaşıyordum. Aldığım maaşla da hem kendim geçinmeye, hem de aileme destek olmaya çalışıyordum. Öğretmen olan iki ablamdan farklı olarak ben, atanamamıştım. Bu yüzden suçluluk duyuyordum. Babam hepimizin öğretmen olmasını isterdi. Olmuştuk ama ben atanmayı başaramadığım için kendimi yetersiz hissediyordum. Ailemin tepkisinin de bu suçluluk duygusunda büyük payı vardı. Ne kendi hayallerimi ne ailemin hayallerini gerçekleştirememiştim. Bu yük beni her gün biraz daha aşağı çekiyordu. Arada bir bu düşünceler yüzünden iyice bunalır hava almak için de bu sahile gelirdim. Bugün de o günlerden biriydi.

Ve bu düşüncelere kendimi kaptırmışken birden irkildim. Yanıbaşımındaki çocuk “Abla!” dedi, “İyi misin abla?”. Yüzümü şaşkınlıkla çocuğa çevirmiş ne olduğunu anlamaya çalışıyordum. Hızlıca toparlandım “İyiyim.” dedim.

Ne olduğunu hala anlayamamıştım. “Ne oldu?” dedim çocuğa. “Ben simitçiyim abla, seni gördüm, “Simit ister misin?” diye sordum ama sen donup kalmıştın. Ben de iyi olup olmadığını anlamak için yanına geldim.” dedi çocuk. Kafamı çevirip etrafıma bakındım, seyyar simit tezgahını farkettim. “Aç mısın abla? Su vereyim mi sana?” diye hemen atıldı çocuk. “Yok.” dedim. “Sağ ol iyiyim ama madem gelmişsin buraya kadar ver bakalım bir simit.” dedim. Çocuk hemen gidip bir simit sardı gazete kağıdına, bir şişe de su çıkardı çantasından; getirdi. Teşekkür ettim, cüzdanımı çıkarıp parayı çocuğa uzattım. Ne kadar ısrar ettiysem de parayı kabul etmedi.

“Sen çok iyi bir çocuksun, adın ne senin?” diye sordum. “Ferhat.” dedi. “Ben de Melek, tanıştığımıza memnun oldum Ferhat.” dedim. “Ben de memnun oldum abla.” dedi. “Ferhat ne işin var burada? Okula gitmiyor musun?” dedim. “Yok abla çalışıyorum ben.” dedi. “Neden?” diye sordum. “Abla dört yıl önce babam vefat etti. İki tane kız kardeşim var. Ben ve ağabeyim çalışıyoruz, annem ve kardeşlerime bakıyoruz.” dedi. Çocuğun güzel kirpiklerinin arasından parlayan gözbebeklerine baktım, kurduğu cümleye rağmen hala umut doluydu. “Sana ne oldu abla? Bir derdin mi var?” diye sordu. Ferhat’ın söylediklerini duyduktan sonra kendi derdimi söylemeye utanmıştım. “Yok Ferhat, iyiyim.” dedim. “Sen akıllı bir çocuğa benziyorsun Ferhat. Büyüyünce ne olmak istiyorsun?” dedim. “Öğretmen.” dedi. “Öğretmen olmak istiyorum abla.”. Bir an duraksadım. Ferhat’ın yaşadığı ve bundan sonra yaşayacağı muhtemel hayat gözümde canlandı. İstemsizce yüzüm düştü. “Sen neden üzgünsün abla?” dedi. Yüzümün düştüğünü farketmiş olmalıydı. Artık geçiştiremezdim. Bir sebep sunmam gerekliydi ve kendisine üzüldüğümü anlamamalıydı.

“Ben de senin gibi çocukken çok hayal kurardım Ferhat fakat kurduğum hayalleri gerçekleştiremedim.” dedim. Ferhat’ın masum yüzünde tatlı bir gülümseme belirdi. Tam neden güldüğünü soracaktım ki “Hayaller gerçekleştirmek için değildir ki kurmak içindir abla.” dedi. Bu hiç beklemediğim cevap karşısında şaşakaldım. Aslında duyduğum cümleden çok bunu bir çocuğun söylemesi şaşırtmıştı beni. “Nasıl yani?” dedim kekeleyerek. “Abla çok basit. Gerçek olabilecek olsa neden hayal diyelim ki? Biz hep hayaller kuruyoruz, hangisi gerçek oluyor? Ben hiç okula gidemedim abla, eskiden her sabah işe çıktığımda çok para kazanırsam bir gün çalışmayı bırakıp okula gideceğim diye hayal kurardım. Akşama kadar çalışırdık ağabeyimle. O kağıt topluyor, ben simit satıyorum babamın öldüğü günden beri. Akşam eve geldiğimizde kardeşlerimizle oynar gece yatağa girince de ağabeyimle hayaller kurardık. O doktor olmak isterdi hep; babam hastalıktan öldüğü için, ben de öğretmen olmak isterdim abla; okula hiç gideemediğim için. Bir gece yine ağabeyimle konuşuyorduk. Ağabeyim de ben de fazla para kazanmıyorduk. Getirdiğimiz para her gün daha fazla çalışmamıza rağmen yetmiyordu. Babamın borçları vardı ve biz hep daha fazla çalıştık. O gece ağabeyim bana hiçbir zaman okuyamayacağımızı söyledi. Ben de bunu zaten bildiğimi söyledim. Ağabeyim bunu söylediğime hem üzülmüş, hem de çok şaşırmıştı. Ama ikimiz de kabullendik bir süre sonra bu durumu. Ama ben hala öğretmen olma hayalini kuruyorum abla, ağabeyim de doktor olma hayalini kuruyor. Olamayacağımızı biliyoruz ama düşüncesi yetiyor bize...”

“Peki!” diye atıldım heyecanla birden sözünü keserek. “Peki üzülüyor musunuz gerçekleşmeyecekse?”. Sağına çevirdi kafasını Ferhat birden, “Simitçi!” diye seslenmişti uzaktan bir kadın. Ferhat hemen karşılık verdi: “Hemen geliyorum abla.” Sonra bana döndü Ferhat, solumuzdaki tepenin ardından yarısı batmış, denizi kızıla boyayan Güneş’i gösterdi, küçük ve soğuktan morarmış elleriyle. “Neden üzüleyim ki abla? Unutma, Güneş bile her gün batmak için doğuyor.” dedi. Ferhat hızlıca tezgahını toparlayıp bekleyen müşterisine koşarken bir anlığına bana dönüp “Hoşça kal abla.” dedi. Bu kez ikinci bir şok geçirmiştım. Ben öğretmendim. Ferhat öğrenci bile değildi. Belki öğretmen olmayı bırak, hiçbir zaman öğrenci bile olamayacaktı. Ama Ferhat belki de haklıydı. Öğretmen ben olmama rağmen bana büyük bir ders vermişti, öğrenci bile olmayan bir çocuk. Güneş bile her gün batmak için doğuyordu!

- 1 Дамэ (Daame) → Kanat
- 2 Кіэ (K'e) → Kuyruk
- 3 Бзуупэ (Bzuupe) → Gaga
- 4 Сыдж (Sic) → Hörgüç, İbik
- 5 Бжъакъуэ (Bjaakho) → Boynuz

Ayet Mealleri²

- 1 Гуащлэмрэ гушлэгъумрэ зилэ Аллахьым и цлэклэ.

(Guaaş'emre guş'eğhumre ziie Allahım yı-tsek'e.)

Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla.

(Алфатихъэ -1 / El-Fatiha 1. Ayet)

- 2 Къеджэ, уи тхъэу псори къэзыгъэщам.

(Khieyce, vi-thav psori khaziğhaş'am.)

Oku, yaratan rabbinin adıyla oku.

(Алхъэлэкъ -1 / El-Alak 1. Ayet)

Atasözleri³

- 1 Акъыл щымылэр тхъэмыщклэщ

(Agıl şımier thamışk'eş.)

Aklı olmayan fakirdir.

- 2 Уэрэдыр лэщэщ.

(Voredır eeşeş.)

Musiki silahtır.

Bir Yeni Mesajınız Var!

Kuşha Dimaze

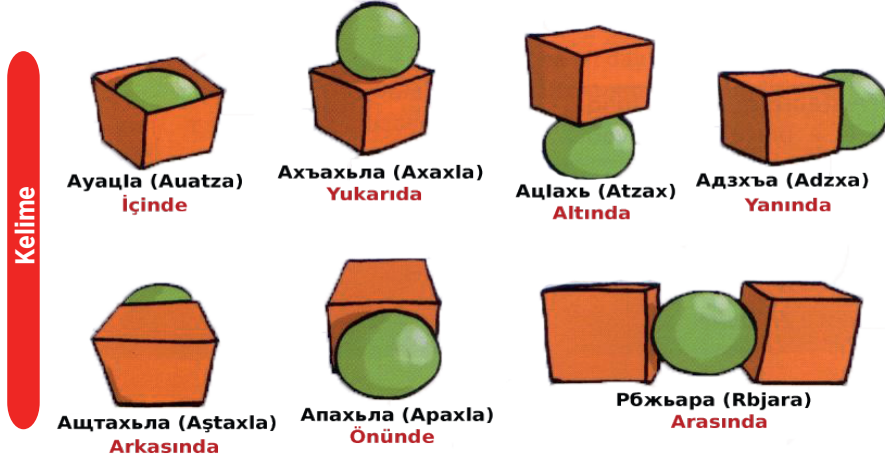
Sana söyleyeceklerim var. Uzun zamandır içimde biriktirdim ama artık sen de bilmelisin. Yeni yıl geldi ya hani; yenileşmek, iyileşmek, o başarılı konuşmacılar gibi başarıya ulaşmak için listeler yapma vakti geldi ya hani? Bunu beraber yapalım istiyorum. Çünkü benim buna çok ihtiyacım var ve eminim senin de. Belki sıkılarak belki merak ederek olacak ama bu yazımı okuyacaksın, biliyorum. O yüzden söylemek istediklerimin hepsini yazacağım.

Biliyorum olgusun, okumuşsun, kendini geliştirmek için sürekli koşturuyorsun. Memleket problemlerine dertleniyorsun. Pandemiye ister istemez düşünüyorsun. Belki Kovid-19'sun ya da geçirdin, yan etkileri ile uğraşıyorsun. Belki iş bulma derdindesin, belki "Yaşım geldi, evleneyim artık." diyorsun ama hala bir şeylerden çekiniyor ve korkuyorsun. Mutsuzsun. Kendine hedefler koyuyorsun, ulaşıyorsun, başarıyorsun; hala mutsuzsun.

Dur! Kendini şöyle bir kenara al ve bak etrafına. Hayat akıp gidiyor. Her yüz yılda bir salgın hastalık oluyor ve bitiyor. Devletler, ülkeler dönem dönem problemler yaşıyor ve düzeltiyor. Toplumun kalıplaşmış fikirleri; insanları içine alıyor, esir tutuyor ve genelde mutsuz ediyor. Dur! Bu kadar uğraşın, çabanın içinde tek gerçek sensin ve bu kalabalıklar içinde asla kendinle kalamıyorsun, biliyorum. Yalnız kalmayı seviyorum deyip anlarını zorla doldurmaya çalışıyorsun. Yapma! Önce kendinle barış. "Herkes kendini sever." deriz ama hayır, pek çoğumuzun kendinden haberi bile yok, bırak sevmeyi. Bazen ailen de en yakınların da olsa durdurmalısın. Çünkü kimse senin hayatını yaşamıyor. Başarmak sadece senin elinde: Kendini sevmeyi başarmak, kendini bulmayı başarmak, üstündeki baskılardan kurtulmayı başarmak... Kendini sevdikçe, mutlu etmeyi öğrendikçe göreceksin ki kendine hep seni önemseyecek, mutlu hissettirecek insanları çekeceksin. Kendi ile barışan insanın başaramayacağı hiçbir şey yok. Duyguları kabul etmeyi de yaşamayı da iyileşmeyi de çok güzel başarıyor. Ve bu, başarıların en güzeli. Anını yaşa! Duygunu kabul et! Mutluluğunu, mutsuzluğunu, başarısızlığını, başarını, sevmeyi, seilmeyi kabul et! Sen sadece bir insansın. Her şeyi başarmak, yapmak, doğru olmak zorunda değilsin. Biliyorum, görüyorum o üstündeki baskıyı ama onu durdurmak senin elinde. Çok geç fark ettim ama gerçekten tüm duvarlar sadece kafamızın içinde. O yüzden söylüyorum sana: Geç olmadan keşfet kendini! Bunları yapmak için de yeni yılı, pazartesiye, aybaşıni değil sadece kendini hazır hissedeceğin anı bekle.

Bu bir motivasyon, kişisel gelişim ya da yeni yıl yazısı değil. Bu sadece sana söylemek istediklerim... Çünkü görüyorum, biliyorum, tanıyorum seni: Başkaları için kendinden verdiklerini, içine gizlediklerini, söylemeye korktuklarını... Bunların anını, kararlarını, hayallerini, gelecek planlarını, farkında olmadan her şeyini etkilediklerini biliyorum, görüyorum. Çünkü ben senim, sen bensin. Ve ben önce kendimi sonra seni seviyorum. Senden, tüm belirsizlikleri ve korkuları uzaklaştıracak tek isteğim var: Her şeyi sev ama önce kendini.

Aşuva Lehçesi

Sayılar

1 Закы (Zakı) → Bir	7 Быжьба (Bjıba) → Yedi
2 Глба (Ĝuba) → İki	8 АгІба (Ağba) → Sekiz
3 Хпа (Xpa) → Üç	9 Жвба (Juba) → Dokuz
4 Пщба (Pşba) → Dört	10 Жваба (Juaba) → On
5 Хвба (Xuba) → Beş	11 Жвиз (Juiz) → On bir
6 Цба (Tsba) → Altı	12 ЖвыгІв (Jüıǵu) → On iki

Apsua Lehçesi

Амза, алашарбага, амза,
Адунеи зырлашауа ацәымза!
Уәеиха ажәәан агәахъы,
Ацтақәа ахыказам ақынтәгы,
Урзыцха ажәларқәа зегъы,
Милат-милатла, инеилымхкәа!

(Amza, alaşarbagā, amza,
Adunei zırlaşaua açümza!
Uyüeixa ajüüan agüaxı,
Aptakua axıqazam aqıntuǵı,
Urzipxa ajülarkua zegi,
Milat - milatla ineilımxkua!)

Ay, ışığı gösteren ay
Dünyayı ışıldatan mum!
Kaybolup görünüp,
Bulutların arasına girip çıkıp ne yapıyorsun!
Bulutların arkasında saklanmış,
Gökyüzünün ortasına ilerle,
Tüm milletlere ışığınla parla ayırt etmeden!

Abhazların Yeni Yılı: Ajirnuha

Gerige Talha

Abhazya'da "Eski Yeni Yıl", "Yaratılış Günü", "İkinci Yılbaşı" gibi isimlerle bilinmekte olan, dünyanın kurulduğu ve yaşamın başladığı tarih olarak kabul edilen Ajirnuha, Abhazlar tarafından 13 Ocak tarihinde kutlanmaktadır (Anonim, 2019). Diasporada her ne kadar unutulsa bile, Abhazya'da halen kutlanmaya devam etmektedir. Ajirnuha kutlanırken uygulanan ritüeller Abhazların pagan inanışına dayanmaktadır. Töreninin Abhazlar için öneminden dolayı Ortodoks Abhazlarda yeni yıl kutlamalarını bu tarihte yapmaktadır. Bununla birlikte Hristiyanlık veya Müslümanlıkta bir karşılığı olmamasına rağmen binlerce yıldır süregelen bu uygulama, kültürde sağlam bir yer elde etmiştir. Etkisi hala sürmektedir.

Abhaz destanlarına ve daha genel Kafkas destanlarına baktığımızda demircilerin önemli bir yere sahip olduğunu görmekteyiz. Demirhaneler kutsal kabul edilmekte ve yeni yıl kutlaması da buralarda yapılmaktadır. O nedenle bu önemli günde Ançüa (Tanrı) için kurbanlar kesilmekte, dualar edilmekte ve demirci tanrısı olan Şeashüi (Шьашәы)-'ye yeni yılın iyi geçmesi, aile bireylerine şans getirmesi için dilekler dilenmekte ve ev halkı ayinlerle kutsanmaktadır. Törenin kutlanması esnasında uygulanan ritüellere baktığımızda Antik Çağ geleneklerinin büyük ölçüde korunmuş olduğunu görmekteyiz. Özellikle tören Abhazların şehirlerdeki evlerinde değil köylerinde kutlanmaktadır. Demirhanelerin günümüze kadar korunması çok mümkün olmadığından birçok Abhaz ailesi atalarından kalan örs ve çekiçler ile köylerinde özel bir alan oluşturmakta ve kutlamalarını buralarda yapmaktadır. Tören esnasında yüksek sesle konuşmak ve bağışlamak yasaktır. Tören ailenin en büyüğü tarafından (Ayhabı) idare edilmektedir.

Doktor ve Etnolog Valery Biguaa, günümüzde Abhazların özellikle gençlerin Ajirnuha'ya yaklaşımının mucizevi güçlere inanma yerine daha çok geleneklere değer verme tarzında olduğunu dile getirmektedir (Bargancia, 2019). Ayrıca, bayramın tören havasında, eğlenceli ve gürültülü olarak gerçekleştirildiğini ifade eden Biguaa, bunun dini kütlden çok, akrabalarla bir araya gelmek ve samimi bir ortam kurmak için bir sebep olduğunu ifade etmektedir (Bargancia, 2019).

Türkiye diasporasında unutilan bu seremoni, son zamanlarda nadir de olsa kutlanmaya başlanmıştır. Örneğin; İstanbul Abhaz Kültür Derneği, 5. Ajirnuha kutlamasını 13 Ocak 2019 tarihinde gerçekleştirmiştir.

Kaynakça

Bargancia, S. (2019), "Gelenekler Bayramı Abhazya'da Eski Yeni Yıl: gelenekler ve günümüz", <https://abaza.org/tr/abhazyada-eski-yeni-yyil-gelenekler-ve-gyunyumyuz>, Erişim Tarihi: 13.01.2019.
Anonim (2019), "Abaza Yeni Yılı "Ажьырныһәа - Ajirnuha" Törenlerle Kutlandı", Erişim Tarihi: 14.01.2019.
Kutalia, E. K. (2019), "Ajurnihua, Yeni Yılınız Kutlu Olsun.", <https://mobil.abhazpostasi.com/yazarlar/erol-kilic-kutalia/ajurnihua-yeni-yiliniz-kutlu-olsun/153/>, Erişim Tarihi: 09.01.2019.

